

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячник соціально культурний / 182 / січень 2024

– Подай Бог, на щестя, на здорова, на
тото Святе Рождество, на тот Новый Рік!
– Витайте, полазники! Што несете?
– Повонніст (wonności – siano)

Різдвяны Свята на Лемковині (выімкы)

■ (...) В лемківській традиції приготівля до Різдва зачинают ся од 4 грудня, од церковного свята Введіня до Храму Пресвятой Богородиці. Од того дня, як ся вірит, земля зачинат спочивати, і не вільно ей копати. Треба жебы до того дня бабы закінчили тертя, ламаня і чесаня конопель і лену з паздіря, а до самого

Різдва закінчили пряджыня. В часі посту – филипівкы – в рамках прирыхтувань до свят, сходили ся люде до выбраной хыжы – на *вечыркы*. Головном іх цілю было спільне пряджыня, та было оно єдным з конечных передсвяточных звыків. Осібно сходила ся молодіж, осібно старшы. Співали церковны пісні, або оповідали собі

Вода
просто
з потока.
Велийна
вода даст
гамці мудру
бесіду,
очкам
добры
зір, ушкам
добре
слух...

Але, зправды, пахне...

розмаіты історіі, але тіж допу-
щеним было перебераня ся, ци
выдумуваня розмаітых ігриск,
ци передставлінь.

Найважнійшы приготівля
до Різдва одбывали ся перед
самом *Велиюм*, званом на
Лемковині *Святым Вечером*.

Є просфорка, є хліб, є чеснок,
є сіль, помольме ся і можеме сідати
Три лыжки для быдляток, для ягняток
і уж тя ім, смачна кеселичко

Уж сме повечеряли, звязати треба
лжыці, жебы сме ся враз тримали!

Окрем того ґаздыні скорє мали
за задачу наварити і пригото-
вити ідло на вшыткы дни свят.
Перестерігано ріжных наказів
і заказів. Треба было стати з
постелі як найскорше, хто пер-
шый мал бы стати, тому мало

ся вести добрі през цілый рік,
котрый ґазда найперше напалил
в пецу, тот – вірили – першый
обробит поле. Цілый ден нич
не іли. Пильнували навет діти,
жебы не зазерали до горців і не
підыдали ничого (жебы волк не
піврал овец). Дітям радили, же
кєд в Велию вытримате без
ідла, та през цілый рік не буде-
те голодны. Не можна было ся
сварити, зас конечні треба было
оддавати стары долги, жебы нич
не долгувати. ґаздове старали
ся особливо про худобу – коро-
вы, воły, уці, козы, коні. Жебы
коні были здоровы, ішли з нима
на Велию до ліса, возили дырва,
рубали їх, носили воду, різали
січку. Перед Велиюм замітали
хыжу, робила то найстарша баба
дома. Все зачынала замітати од
найдальшых кутів, кінчыла при
дверьох. Мало то забезпечити
домовників пред хробаками,
блыхами, блышыцями, ушами,
сверблячками, навет жабами.

В лемківських і польських селах
был звык, жебы перед Велиюм
ґазда прирыхтувал сой поверес-
ла з соломы, котрыма обвяза-
вал овочовы дерева і сокыром
грозил ім, же коли не будут ро-
дити то їх зотне. Дерев боронил
або сын ґазды, або і сам ґазда

пририкавшы, што дерево уж буде
родило. (...)

Окрем дерев ґазда мал зада-
чу обходити свою худобу. Брал
запалену свічку, сокыру, хліб
з чесноком, зіля, нераз макове
зерно і ішол до стайні. Сокыру
вбивал в поріг, а зіля підпалял і
окурювал худобу, жебы відьмы
не мали до ней приступу, сыпал
мак по худобі. Нераз тот звык
поясняли тым, што роблят так
жебы коров на кусали овады і не
пили їх кырви. Ламал кавальчых
хліба і кус чесноку давал каждому
звіряту – коровам, коням, уцям
і козам – при тым желал, жебы
были здоровы і приносили хосен.
Задавали худобі в Велию гідні
сіна (жебы звірята не были
голодны, і жебы не мали до них
приступу волкы). Не кормлено
велийныма стравами пацят.

Котрый ґазда мал пчолы, было
звыком набрати на палец меду і
намазати ним влеткы улиів. Мало
то дати силу пчолам, коли на яр
ся обатурят на першый облет.
При улиях молили ся, гварили
Отче наш по трираз і радили
Абы сте мали пчолы, дали по
два роі. (...)

ґаздыні мали під опіком лем
птахы – куры, качкы і гуси – ім
тіж додавано велийных страв до
зерна. Частуваня худобы на Ве-
лию, в надзвычайным часі, мало
забезпечити звірята од вшыткых
лих, хоронити од хворот, волків,
вроків.

ґазда по тым коли обышол ху-
добу, ішол до пелевни, де вязал
повереслом зо сіна вилы, ціпы і
граблі. Накладав на віз солому,
жебы фура николи не была по-
рожня. Пак выберал найгарщый
неомолочений сніп (найчастійше
з вівса) званый дідом, дідком ци
просто снолом, і нюс го дохыж
враз з ґаздівскыма ґратами –
сокыром, лемішом, череслом,
рідко ціпами, колесом од воза
або мотыком. За дорогом гварил
Отче наш. Входячы до ізбы ґазда
повідал – Помагай Біг. На щестя,
на здоровя, на тот новый рік.
ґаздыня одповідала – Дай Боже
в коморі і на дворі. Сніп клали
до кута, нарядя під стіл. Снопом
на Новый Рік кормили худобу,
або молотили, а молочене зерно
додавалаи до свіжого. (...)

На стіл сыпали кус вівса (жебы
дома было дуже пінязи). В деко-

трех селах і під стіл пристерали цілу наручата сіна, в котрым спали діти. (...) До сценографії великого стола конечні належала іщы запалена свічка, котру вштуряли до горняте наповненого ріжnym зерном. Вшыткы тоты атрибуты мали символізувати присутність лемківської родини в хыжы, котра має припоминати місце народжыня Ісуса. Але і магічны вірня в очищаючу силу огня, множинны символи зерна, ци забезпечуючы властивости чесноку, котрый тіж покладали на рогах стола. Осібным звиком, котрый мал принести чудотворну оздоровляючу і очищаючу силу был звик передвеликого мытя ся перед вечерьом. Давно Лемкы ходили ся мыти на потік. Бывало, же купали ціле тіло, нераз лем лице і руки. Доднес звик мытя заховал ся як обовязковий перед вечерьом. Мыют ся в мисці (хоц маюч дома воду в крані). (...)

Найбільше торжественным моментом *Різдвяных Свят* на Лемковині была все *Свята Вечеря*. То было завершыня приготовлїня до свят. (...) На *Велию*, як радили, не могло бракнути нікому ідла. Хоц было оно пістне, то мало го быти гідні і треба го было зісти до кінця. Ґаздыні мали наварити вечерю, котра была скомпонувана з дванадцятьох страв (в тым все з чесноку і соли). Обовязково на *Різдво* пекли свіжый хліб, клали го на середину стола. В ріжных селах звали го ріжні – крачун, струця, калач, паля, мал ріжны форми, был він з першого зерна,

часто мішали до нього вшелеяку муку. Пекли тіж хліб без дріжджи до ідла зо самым чесноком ци медом, але тіж для діліня го медже худобу.

Перед самым вечерьом клякали перед іконом і молили ся, пак ґазда запалял свічку і вшыткы сідали за стіл. Голова родини ділил просфору на тілко части кілко было доматарів і каждому вінчувал: *Дай Боже, жебы сме в купі дочекали до другого рока, до другой коляды*. Были села, де не ділили ся просфором, лем палятком, ци впеченом булочком. (...) Сіль чеснок то были все першы стравы по поділіню ся просфором. Чесном, котрый в вельох культурах одгрыват магічну, міцну ролю, натерали собі чело і бесідували *най здрави діждеме до наступного Різдва*, сіль зас символізувала „сіль жытя”. На *Святый Вечер* не краяли хліба ножом, лем го ламали. Як релікт перетырвало в декотрых селах (Новиця, Присліп) печыня на *Святый Вечер* палят в місце хліба. Паля то малый округлый хліб без дріжджи, котрый ся легко ламало. Іли го найперше з чесноком, дале ґаздыня вносила грибы, а запоряд інчы стравы. Мож повісти што наційональном, обовязковом стравом на Лемковині была кеселиця – густа поливка з вівсяной квашеной муки. Іли ей з комперями. Вшыткы іли з одной мискы, лем лжыцьом (не вільно было брати ножа до рук. В декотрых селах вірили, же ціле ідло (фізолу, капусту ци горох) з

мискы треба выісти до чыста, бо інакше не буде уроджаю в новым році. Вшытко іли деревяныма лжыцьями, важне было жебы ей тримати през цілу Велию в руці і не одставляти. Лем ґаздыня, котра доносила ідло, могла лжыцю одставити. Коли ся наберало ідло з мисяте, треба было ся старати, жебы не покыдати пристерала (кыданя возвіщало хвороты).

На Лемковині был звик запрашаня жебрака (дзядя) на *Святый Вечер*. Ґаздыня клала на выгляд запалену свічку, як знак запрошыня. Оставляли тіж місце за столом і лжыцю для вмерлых през остатній рік. Запрашали душы вмерлых словами: *Прийди душечко ся наісти коли ты голодна*. молили ся тіж за вмерлых родичів. В селі Боґуша был звик рыхтуваня осібной вечері для вмерлых, для них варили рыж. В інчых селах одставляли з каждой стравы кус ідла, котре давали до горця, ци мискы і вкрывали хлібом. Тото было на біч оставлене душам вмерлых.

По скінчыню *Святой Вечери* заберали вшыткы лжыці до громады і вязали повереслом зо сіна, клали іх під пристералом, *жебы на ґаздівці не тратило ся нич, і жебы родина тримала ся купы*. Ґазда першый ставал зза стола, за ним запоряд ціла родина, але подля віку. Далє ворожыли – на хвилю, на уроджай, на здоровя. На Лемковині нотуе ся особливый стародавний звик. Не клали ся спати до постелі, діти лігали на сіні або бавили ся під столом, зас старшы не спали цілу ніч *жебы в літі зерно на поли не вылігало*. Далє голосно молили ся і зачынали співати *коляды*. Найчастійше першом заспіваном *колядом* был *Бог предвічний*.

Пак колядували цілый вечер сами, а потім позерали за *колядниками*. Ходили они од хыжы до хыжы. Полазники, конечні хлопці, або дорослы хлопи ходили зараз по вечері і на *Різдво* до самого рана. Добрі жебы был то хтоси бо-

гатый і шесливый, кому ся добрі веде. Полазник, котрый принюс добро попереднього рока был спецыяльні кликаный, жебы пришол і наступного. Лемкы вірили, же од першого хто приде з желанні залежыт цілорічний достаток і быт в родині. (...) *Коляднікамі* традиційні были молоды хлопці, рідко ґаздове. Молодым за колядуваня давали дрібны пінязі, ґаздам зерно. Окрем полазників і *колядників* ходили тіж групы, котры представляли вертепы. Их тіж называли *коляднікамі*, а на Пряшівській Русі *віфлеємцямі*. Серде такого колядничого ансамблю были постаті – ангелів, царів, пастырів, жыдів, смерти і інчы. Бывало, же групы рыхтували шопку в подобі церкви. (...)

Колядувати ходили през першый ден *Різдяных Свят*. Другого і третьего дня одвіджали родину, кумів і сусідів. Справляно гостины. През вшыткы дни обовязково брали участ в церковных одправах. Гостити ся зачынали по церкви. Святкуваня кінчыло ся вымітуваньом соломы і сіна, розбераньом святочных прикрас. В декотрых селах (Поляны, Высова) солому вымітували другого дня свят, на Маріи, а в Чорноріках під Коросном аж на *Йордан*. Сніп оставал найчастійше до Нового Рока, товды ся го выносило і молотило а зерно з нього додавало ся до зерна, котре сіяло ся на яр. (...)

Обрядовіст, звыкы, фольклорны творы, котры товаришат *Різдяным Святам* перетырвали серед Лемків по выселіню, доднес і на чужыні вельо тых культуровых текстів. До днес сут плеканы, а в припадку колядуваня і представлїнь вертепів дале розвиваны. *Різдяны Свята*, котры на Лемковині до днес сут найбарже торжественно святкуваны дале

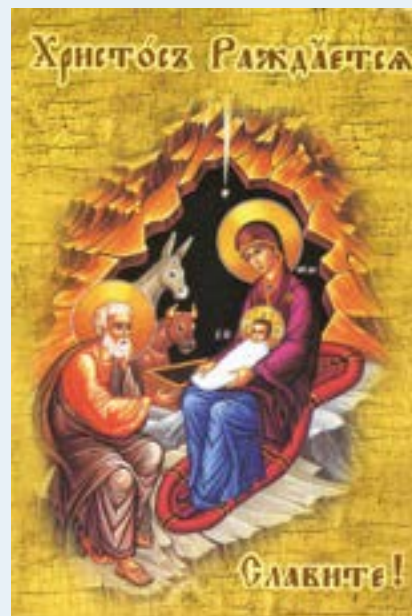
Богдан Ґамбаль
фото **Петро Трохановський**

Взято з выдання: *Колядки / коляды Русинів / Руснацох / Лемків*, Свидник 2014

Ражджаство замяніць калядамі не атрымаецца

Тэматыка публікацыі абумоўлена выхадам у свет “Кароткага царкоўнаславянска-беларускага слоўніка праваслаўнай лексікі”.

■ галоўная наша задача – з максімальнай канкрэтнасцю асэнсаваць стан той лексікі, якая ў Праваслаўнай Царкве праіснавала ўжо не менш за тысячагоддзе і на законных правах можа існаваць далей. Гэта значыць, што мы, ні ў якім разе не адмаўляючыся ад клопату пра перспектывы развіцця мовы агульнанацыянальнай, стараемся не ўмешвацца ў вырашэнне моўных праблем беларускіх рыма- і грэка-католікаў, пратэстантаў, мусульман ці іудзеяў. Свае праблемы няхай вырашаюць яны самі. Але гэта адначасова значыць і тое, што нам, праваслаўным беларусам, якіх у краіне ўсё ж такі пераважная большасць, для нашай сакральнай сферы таксама ніхто не павінен навязваць для абавязковага выкарыстання слоўнікавы запас іншых канфесій. Ды, на вялікі жаль, чамусьці атрымліваецца якраз так. І вось нам, толькі нам, якія па-ранейшаму давяраюць дэкларацыям пра талерантнасць, не перастаўшы чакаць падобнага ад усіх, даводзіцца зноў і зноў цярпліва даваць тлумачэнні асабліва свайго становішчы. У той час як, па сутнасці, дастаткова проста заявіць, што адвольныя спробы моўнай “перабудовы” ніяк не стыкуюцца з нашымі шматстагоддзевымі традыцыямі і што гэта, адпаведна, робіць немагчымым успрыманне ў якасці “матчыных” такіх слоў, як *Бібля*, *Збаўца*, *Звеставанне*, *Звышх-*

валаваная, *Згробуўстанне*, *Ратаўнік*, *Унебаўшэсьце*, *Эванэлія*, *кляштар*, *плябан*, *рэкалекцыі*, *санктуарыі*, *хвалаваць*, *цвінтар* і шэраг іншых.

Пра “матчыну мову” (*Muttersprache, langue maternelle...*) згадана тут зусім не выпадкова. “Так как первый учитель наш молитве есть Церковь, которая научена молиться прекрасно самим Духом Святым, так как мы сами не вемы о чесом помолимся якоже подобает (Рим.8, 26), то обязанность всякаго христианина знать язык матери своей Церкви. Грех тому, кто не знает достаточно; грех особенно тем, которые, научившись языкам иностранным, не хотели и не хотят учиться языку Матери-спасительницы. Вообще, всем надо понимать и учиться языку славянскому” (*Моя*

З Новым
годам і
Раждажствам
Хрыстовым!

жизнь во Христе или минуты духовного трезвения и созерцания, благоговейного чувства, душевного исправления и покоя в Господе. Извлечение из дневника протоиерея Иоанна Илича Сергиева. Том II. Ютика, Н.И. (США). 1988. С. 316).

Ну а для памянёнага паразумення не лішне, бадай, нагадаць шырока вядомае выслоўе: “Каму Царква – не Маці, таму і Бог – не Айцец”. Дарэчы, хто схільны да слова “бацька” замест “Айцец”, няхай сабе ўжывае і яго. Але, зноў-такі, не навязваючы сваёй схільнасці ўсім астатнім.

Што ж да пераўладкавальнай – і, па сутнасці, псеўдатарантнай – сітуацыі ногул, то мы ўжо звыкліся ледзь не ўсё спісваць на асаблівасці апошняга часу. Ды з гэтым цяжка пагадзіцца ў прынцыпе, паколькі ва ўсіх справах любога часу маюцца, акрамя чыннікаў аб’ектыўных, яшчэ і суб’ектыўныя. Так што, у прынцыпе, добра і надоўга застаецца вядомым, хто і як шчыраваў, імкнучыся захаваць (а ці разбурыць) сакральную мову праваслаўных беларусаў. А рэальныя заслугі

свае фіксавалі і мовазнаўцы, і аўтары школьных падручнікаў, і перакладчыкі, і работнікі сферы масавай інфармацыі. Некаторыя з іх прыходзіць да высновы, што лепш, калі замест стара-(царкоўна)славянскага і раздражняльна “руска-праваслаўнага” слова *Рождество* стануць ужывацца *Божае Нараджэнне* альбо *Каляды*. У такім падыходзе, між тым, старэйшае пакаленне моцна адчувае інерцыю вопыту бальшавікоў па ўсталяванні сваёй ваяўніча бязбожніцкай ідэалогіі. Але мы, хоць і становімся заложнікамі сітуацыі, у якой трэба памятаць пра гэты немалаважны аспект, паспрабуем разабрацца ў аспекце чыста моўным: наколькі адэкватнымі і правамернымі з’яўляюцца варыянты замены, упадабаныя “знешнімі” пераўладкавальнікамі мовы Праваслаўнай Царквы – выключна яе(!).

Першы з гэтых варыянтаў уяўляе сабою выраз, уласцівы польскай мове (*Boże Narodzenie*), а праз яе замацаваны ў беларускім каталіцкім асяроддзі. Што да братаў-католікаў, то, як ужо было сказана, гэта іх справа; няхай сабе карыстаюцца колькі заўгодна хоць пальшчызнай, хоць лацінай. Але чаму запазычанні з мовы польскай ці лацінскай павінны ўводзіцца як абавязковыя для вернікаў Праваслаўнай Царквы, калі ў іх здаўна прыжыліся паняцці свае – з мовы ЦАРКОЎНАславянскай?

У вымушана закранутым пытанні нагадваюць пра сябе і моманты, якія патрабуюць дадатковай канкрэтызацыі. Скажам, тое, што, паводле праваслаўнай традыцыі, зыходная назва свята – *Рождество Хрыстова*. І калі пераафармляць яе паводле вышэйзгаданай польскай мадэлі, то ўзнікае сэнсавы паўтор, недарэчны ўвогуле, а тым больш у назве такога свята: *Божае Нараджэнне Хрыстова*. Разам з тым, адкідаць трэцяе слова тут,

як быццам, і не зусім правамерна, паколькі яно выконвае ўдакладняльную функцыю, дапамагаючы адрозніваць фармальна падобныя, але не аднаго значэння, складовыя часткі, які прысутнічаюць у назвах іншых свят таксама: *Рождество Пресвятой Богородицы*, *Рождество Предтечи и Крестителя Господня Иоанна*; а ў гэты самы шэраг трэба дадаць яшчэ і свята ўшанавання іконы Божай Маці *Прежде Рождества и по Рождестве Дева* (адзначаецца 17/30 кастрычніка). Дык хіба дапушчальна, каб выраз *Божае Нараджэнне* з’явілася ва ўсіх прыгаданых назвах?

Варта ўлічваць, што *Рождество* як слова-паняцце мае шырокі і своеасаблівы дыяпазон значэнняў, пры перакладзе якіх ні словам нараджэнне, ні выразам *Нараджэнне Хрыстова* абысціся проста немагчыма. У гэтым няцяжка пераканацца нават на тых прыкладах, якія змяшчаюць звычайныя, масавага выкарыстання, малітвасловы:

“Ты же чистая красуйся, Богородице, о восстании *рождества* Твоего”; “Слава всельшемуся в Тя, слава Прошедшему из Тебе, слава Свободившему нас *рождеством* Твоим”; “Како не дивимся Богомужному *рождеству* Твоему, пречестная... искушения бо мужескаго не приемши всенепорочная; родила еси без отца сына плотию прежде век от Отца рожденного без матерей...”; “... Молящи не оскудевай о воспевающих и кланяющихся *Рождеству* Твоему”; “...изумевает же ум всяк Твое *рождество* разумети: темже Тя согласно славим”; “*Рождество* Твое, Богородице Дево, радость возвести всей вселенной...”; “Утробу Девичу освятивый *рождеством* Твоим, и руце Симеоне благословивый...”; “В *рождестве* девство сохранила еси...”; “*Рождество* Твое нетленно явися: Бог из боку Твоего пройде, яко плотоносец явися на

землі, і с чловеком поживе”; “Побеждаются естества уставы в Тебе, Дево чистая: девствует бо *рождество*, и живот предобручает смерть: по *рождестве* Дева и по смерти жива, спасаеши присно, Богородице, наследие Твое”; “Бессеменнаго зачатия *рождество* несказанное, Матере безмужныя нетленен плод: Божие бо *рождение* обновляет естества...”; “...в ризу нетления облекохомся *рождеством* Твоим...”; “Странное *рождество* видевше, устранимся мира, ум на небеса преложше” (Гл., напр.: *Молитвослов*. М., 1992. С. 78, 134, 139, 142, 204, 209, 241, 255, 256, 257, 288, 328, 337). Калі рабіць сціслую выснову, то найразумнейшай яна б атрымалася пры належным усведамленні сэнсу слоў: “ум на небеса преложше”.

Але вернемся да назвы свята. Пры патрэбе выкарыстоўваць беларускую мову Праваслаўная Царква спынілася на адаптаваным царкоўнаславянскім варыянце – *Ражджаство*, незалежна ад таго, наколькі ён падабаецца іншаверным суграмадзянам. Дарэчы, з благаслаўлення Царквы, для яе вернікаў, у свой час была выпушчана паштоўка-віншаванне: *3 Ражджаством Хрыстовым!* Назва, адпаведна, замацоўвалася ў шырокім ужытку. І дзейнічалі тады не прыхамаці членаў Біблійнай Камісіі, як інтэрпрэтавалі гэта некаторыя апаненты, а жывая традыцыя праваслаўнага людю, які так гаварыў і пісаў у розныя часы, без ніякіх камісій.

Пацвярджэнне таго, што гэтае слова для народа Беларусі ні ў якім разе не чужое і не мёртвае, знаходзім у “Дыялекталагічным атласе беларускай мовы”. Можна дапусціць нават, што і надзейнасць прыгаданага атласа хтосьці паставіць пад сумненне: а ці ўлічаны там дыялектныя матэрыялы адпавядаюць нашаму часу, ці дастатковую кваліфікацыю маюць аўтары-складальнікі..?

Што ж, не павінна шкодзіць і “праправерка” з дапамогаю матэрыялаў, выяўленых і ў навуковы зварот уведзеных нядаўна, а да таго ж высокааўтарытэтнымі спецыялістамі. Тады возьмем, напрыклад, апублікаваныя С.М. Талстай тэксты з беларускага Палесся, у якіх тройчы сустракаецца: “пред *Разжеством*”, “пред *Разжеством Христовым*”, “перад *Ражэством*” (Талстая С.М. *Следы древнесербской и древнерусской апокрифической традиции в полесском фольклоре. Приложение // Русский взгляд на сербский язык, литературу и культуру*. Белград, 2015. С. 304-306). А ў дадатак яшчэ можам пераканацца, што гэтая ж аўтарка, непасрэдна займаючыся даследаваннем народнага календара, запісала таксама яшчэ два варыянты назвы свята: *Роздво* і *Рожэство* (Гл.: Талстая С.М. *Полесский народный календарь. Материалы к этнодиалектному словарю*: К-П.: *Славянский и балканский фольклор*. 1986. С. 179-185). Калі і пасля гэтага спатрэбяцца звесткі дадатковыя, няцяжка ўдакладніць і канкрэтызаваць, што слова *Ражджаство* да цяперашніх дзён захоўваецца ў песнях Століншчыны (Гл.: *Грэчка І. Ці годна мы святкуем? // Краязнаўчая газета*. 2006. № 1. С. 1).

Надзвычай паказальна, што якраз форма *Ражджаство*, для называння свята, выкарыстоўвалася аўтарамі беластоцкай “Нівы”, якая не зведала такога ўплыву палітыкі багаборчасці, як органы друку БССР. Так што праваслаўныя аўтары Беларускай па-ранейшаму і гавораць, і пішуць: *Ражджаство Хрыстова*.

А вось у сродках масавай інфармацыі Беларусі адбыліся – без чаканага выніку – спробы замацаваць назву *Народзіны*. Затым, верагодна, з улікам народнай традыцыі, ужывалася слова *Ражаство*, якое з часам стала замяняцца формамі *Ражство* і

Раство. Між тым, апошнія варыянты таксама наўрад ці можна ўспрымаць як больш удалыя. Папершае, непазнавальнымі аказваюцца прыметнікі, утвораныя ад такіх назоўнікаў – *ражствянскі, раствянскі* (натуральна, мы ўсведамляем, што і з *Ражджаством* такая ж праблема). А па-другое, хоць у пэўных рэгіёнах бытавалі розныя формы назваў свята – акрамя згаданых, на Беларускай і Брэстчыне гэта *Роздво* і *Роздво*, пра што мы згадалі ў спасылцы на С.М.Талстую, – аднак трэба прызнаць, што такія назвы немагчыма ўвесці ў агульнанацыянальны лексічны фонд. Ужо з-за таго, што яны страцілі выразнасць першаснага значэння, тую празрыстасць этымалогіі, якую зыходна мелі. Дык чаму нельга захоўваць слова ў форме адаптаванай, а разам з тым і ў непасрэднай пераемнасці адносна мовы стара(царкоўна)славянскай?

Звяртаючы ўвагу на гісторыю бытавання розных назваў, нельга не згадзіцца і з аўтаркай артыкула – праўда, не ва ўсім веранага, – у якім канстатуецца: “Гэтае... свята ў праваслаўных колах старабеларускага грамадства называлася *рождество, рожество, рожство, розство...*” (Будзько І. *Каляды, Вадохрышча, Вялікдзень // Роднае слова* 2010. № 10. С. 42).

Вядома, заўжды патрэбна паслядоўнасць уліку адрозненняў паміж мовай сакральнай, кніжна-пісьмовай/літаратурнай і жывой. Яшчэ можна зразумець і рукой махнуць, калі ўзаемазамены іх дапускаюць журналісты, якія не здолелі ці проста не захацелі разабрацца ў сутнасці з’явы. Але падчас у адзін шэраг з імі становяцца і прафесійныя філолагі, што якраз адбылося ў дачыненні да *Ражджаства Хрыстовага*. Спецыяліст, які ўзяўся рашуча аспрэчваць такую назву свята, не звяртаў увагі на паслядоўнасць у метадалогіі аналізу і нават у эле-

ментарнай логіцы. Зыходная тэза ў яго нібыта правільная: “Наш выбар павінен быць на карысьць тэрмінаў, якія склаліся ў нас гістарычна...” (Крамко І. *Пошук свайго (Лексіка-гістарычныя нататкі)* // *Наша слова* 22.12.1999. – С.2). Аднак тады трэба адразу ж прызнаваць, што ў нас, праваслаўных, гістарычна безальтэрнатыўным быў і застаецца выбар на карысьць назвы *Рождество Христово*, якая фанетычна “абеларусілася” і прадстала як *Раджаство Христово*. Між тым, далей шануюны калега абгрунтоўвае вывератны бок з’явы: “...і гучаць натуральна, не парушаюць беларускай гукавой сістэмы – *Коляды* і *Каляды*, *Нараджэнне Христово* (*Божае*) (Тамсама). А гэта ўжо не інакш як ад трукацтва – калі хтосьці не надта зграбна робіць стойку на адной руцэ ўніз галавою і спрабуе пераканаць усіх, што так і стаяць, і рухацца не толькі зручней, але і натуральней.

Згодзімся, што слова *Раджаство* аказваецца не самым (блізка)адпаведным сістэме кадэфікацыі сучаснай беларускай мовы; асабліва яе фанетыкі. Разам з тым, наўрад ці хто возьмецца даказваць, што ўсё ж такі як ненатуральныя, небеларускія, успрымаюцца збегі зычных у словах адраджэнства, баярства і ваяводства, даджавік і

ўраджайнасць, раз’езджаны, завэнджваць і інш.

Другая ж назва, *Каляды*, зыходна мела іншай прыроды значэнне, таму без агаворак пераносіць яго на канкрэтнае свята хрысціян – гэта памылка, якая ў нас дапускаецца залішне часта, прычым тымі, хто павінен умацоўваць нормы, а не разбураць іх. Як ні прыкра, у гэтым шарэгу апынуліся таксама аўтары і рэдактары “Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы”, па віне якіх дадзена такое вольнае тлумачэнне: “Царкоўнае хрысціянскае свята *нараджэння Хрыста*, якое адзначалася 25 снежня па ст.ст. і ў наступныя дні да вадохрышча” (Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т.2. Мінск, 1978. С.595). Тут, праўда, асноўная прэтэнзія павінна звязвацца з лагічнай нестыкоўкай паміж запісаным у тлумачэнні, што гэта “свята” (!адзіночны лік), і пазнакай, што “адз.[іночнага ліку] няма”. Перад намі надзвычай сімптаматычны прыклад таго, як выяўляецца моўная свядомасць сучасных унармавальнікаў адметнай беларушчыны: галоўнае – каб атрымлівалася інакш, чым “па-руску”; неістотна, што ў дадзеным выпадку (пад)свядомасць сама па сабе нагадвае пра святкі – не выкасоўваецца ўсё ж такі агульнаруская памяць, не пра адно свята. Уласна, тым, хто схільны забывацца, гэта даходліва растлумачылі сур’ёзныя знаўцы беларускасці і з моўнага, і з веравызнаўчага пунктаў гледжання. Так, першы і найзначнейшы беларус-акадэмік, у свой час пісаў: «Празднование *коляды* в большинстве местностей начинается накануне *Рождества Христова* и продолжается до 5 января, кануна *Богоявления* (ссылка 62). Весь этот промежуток времени, у великорусов называющийся *святками*, у белорусов и малорусов называется *колядами*...» (Карский

Е.Ф.Белорусы. Т.III. Кн. 1. Мінск, 2007. С.117). Не інакш тлумачылі гэта і ўсе астатнія, хто меў досвед у рэальным стане рэчаў – напрыклад, П.Шэйн, М. Янчук, А. Багдановіч, тая ж С.Талстая. І памяркоўныя сучасныя этнолагі таксама фіксуюць увагу на гэтым (Гл.: Сысоў У. *З крыніц спрадвечных*. Мінск, 1997. С.9).

А мы мусім вярнуцца да пытання, чаму нам навязваюць словы і паняцці запазычаныя з чужых моўных і веравызнаўчых сістэм. Тое, што мы хочам застацца пры паняццях з мовы сваёй – старажытнай і ад самага пачатку непасрэдна да веры прывязанай – апанентаў нашых не задавальняе. І вось у вымушаных пошуках адказу, чаму так адбываецца, мы зноў і зноў натываемся на той відавочны факт, што цяперашнія пераўладкавальнікі зацята падтрымліваюць – таксама пераўладкавальніцкія – погляды стагоддзевай даўнасці як выражэнне канчатковай ісціны: “Наша старая мова, вытвораная духавенствам і пануючымі клясамі, незразумела народу так сама, як незразумела мова расійская і польская. Гэна старая мова ніколі ўжо не ўваскрэсьне, як не ўваскрэснуць тыя пакаленьні, якія традыцыі яе будаваньня ўзялі з сабой ў магілы. Яна выяўляе цяпер толькі нязьмерна цікавы аб’ект для нашых моваведаў, якія могуць з яе яшчэ многае адкапаць, што ўтрачана народам, бо сьцісла бяручы, гэта ёсьць адна з нашых гутарак, ужо адумершая” (Ластоўскі В. *Падручны расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік*. Коўна, 1924. С. III).

Як жа рэагаваць на гэта? Ды так, як рэагуе ўвесь праваслаўны люд Беларусі. А ён, саборнай сваёй свядомасцю, і сто гадоў таму такія погляды не прымаў, і цяпер, дзякуй Богу, усё ж такі не прымае.

Іван Чарота
доктар філалагічных навук,
прафесар БДУ

Dobrze udokumentowany cud

Z laureatką nagrody literackiej im. Jerzego Giedrojcia
HANNA KONDRA TIUK-ŚWIERUBSKĄ, dziennikarką Niwy
rozmawia Anna Radziukiewicz

Anna Radziukiewicz: – Gratuluję prestiżowej nagrody w dziedzinie współczesnej białoruskiej literatury, przyznawanej twórcom po obu stronach polsko-białoruskiej granicy. W roku 2023 to Pani miała zaszczyt ją otrzymać za książkę „U pryscienku staraha lesu. Historie ludzi z Puszczy Białowieskiej”. Pisała Pani o bliskich sobie sprawach. To ułatwia pisanie?

Hanna Kondratiuk-Świerubska: – Na odwrót, utrudnia, bo dochodzą emocje i świadoma, pogłębiona refleksja. Kiedy piszesz o sprawach odległych, nie masz tego emocjonalnego bagażu i odpowiedzialności przed swoimi ludźmi.

– **Urodziła się Pani „u pryscienku staraha lesu”.**

– Tak, we wsi Kutłouka, nazwanej niesłusznie po wojnie Kotłówka. Bo jej nazwa pochodzi od słowa *kut*, tak po naszymu nazywano uroczyska w Puszczy, do dziś mamy u siebie łąki zwane Kut, po sąsiedzku jest wieś Kutowaja. Nasza miejscowość jest bardzo stara. Zachowały się w niej kurhany z trzeciego-czwartego wieku, czyli z czasów rzymskich. I właśnie ta wieś, należąca do parafii Łosinka, o tak długim trwaniu, na moich oczach zanika. Kiedy byłam dzieckiem, w każdym domu mieszkały trzy pokolenia, w sumie ponad dwieście osób. Teraz zostało dwadzieścia jeden i większość z nich to stareńkie wdowy.

– **Wśród nich Pani mama.**

– Mama żyje i daje jeszcze mi dobre nauki. W tej wsi mieszka też mój brat – jest sołtysem i cerkiewnym działaczem.

– **Można mówić o puszczańskie cywilizacji?**

– Można. Żyją wokół puszczy specyficzni ludzie. My kochamy

wolność. Moja mama mówi, że tu nie ma normalnych ludzi, ale nie w sensie dewiacji, tylko owej wolności. U nas jest przyzwolenie na indywidualność. Nawet tkactwo i wyszywanki są tu bardziej jaskrawe, pieśni i muzyka wyraziste, „z charakterem”. Puszcza zresztą potrzebowała ludzi do pracy, więc sprowadzano do niej na przykład Niemców, a oni wzbogacali tę ziemię o swój charakter i zostawiali z niemiecką brzmiące nazwiska. U nas, w redakcji Niwy, pracują ludzie z okolic Puszczy Białowieskiej. Nawet założone w 1957 roku stowarzyszenie literackie nieprzypadkowo przyjęło nazwę „Białowieża”. Ta ziemia rodzi twórczych ludzi.

– **A z Sokólszczyzny, gdzie „prosta mowa” jest najbardziej zbliżona do współczesnej białoruskiej literackiej, macie dziennikarzy?**

– Mowa to nie wszystko. Tu w okolicach Puszczy jest większa świadomość tego, że jesteśmy Białorusinami, kształtowała się od początku XIX wieku, między innymi za sprawą profesora Michała Bobrowskiego, odkrywcy Kodeksu Supraskiego. Następnie mamy białoruską Hromadę, potem weszła

działalność liceów białoruskich. A w Sokółce i w okolicach brakuje nauczania białoruskiego, czytania i pisania w cyrylicy. A kiedy tego nie ma, coś możesz dowiedzieć się o swoich korzeniach. Teraz w Niwie mamy jedną dziennikarkę, pochodzącą z Chodorówki koło Suchowoli. W jej wsi rozmawiano *po prostu*, czyli językiem zbliżonym do literackiego. Ale stanowi ona wyjątek.

– **Puszczańscy ludzie po obu stronach granicy są podobni?**

– Tak, szczególnie pokolenie naszych rodziców i dziadków. Oni w zasadzie niczym się nie różnią. Mają krewnych po obu stronach granicy. Te same nazwiska: Kiryluk, Chmara, Jacko, Sajewicz. U nich jest *Hajnauskaja daroha*, u nas Kamieniecka, prowadząca kiedyś do białoruskiego Kamieńca.

– **Odwiedzała Pani ludzi po drugiej stronie granicy.**

– Miałam to szczęście, że do pisania książki przystąpiłam w 2018 roku, przed pandemią i wojną na Ukrainie, gdy na Białoruś można było jeszcze jeździć. Moim marzeniem było opisanie uroczyska *Hruszka* koło Wierchowicz (10 kilometrów od naszej Czeremchy),

Uroczystość wręczenia nagród
w gdańskim Dworze Artusa

które można porównać do naszej Krynoczek. Miejsce niesamowite, bronione przez ludzi w czasach najgłębszego komunizmu. Kult w tym miejscu rozwija się stosunkowo od niedawna, od 1899 roku, kiedy w czasie burzy w cudowny sposób ocalała sierota Paraska Pauluczuk. Wyjechała do Stanów Zjednoczonych i stamtąd posyłała pieniądze na budowę cerkwi w tym miejscu. *Hruszka* ciągle żyje w sercach tamtych ludzi, jak nasz Kornin, Krynoczek. Ta historia zafascynowała mnie już w 2000 roku. Chciałam tam pojechać.

– Nie wystarczy poczytać o niej w białoruskich źródłach?

– Dziś przyszła durna moda na przepisywanie jeden od drugiego, nawet typu „kopiuj” i „wklej”. A ja zawsze chcę spotkać się z ludźmi, porozmawiać z nimi, zobaczyć miejsce. Wtedy o wiele więcej widzisz i rozumiesz, a zwłaszcza w kwestii, kiedy chodziło o historię zachowania wiary w czasach komunistycznych prześladowań. Tamta historia *Hruszki* musiała być odnotowana w moich reportażach.

– Jury konkursu przyznało Pani nagrodę „za dobrze udokumentowany cud wielogłosu polsko-białoruskiego pogranicza”.

– Myślałam, że to niemożliwe, by moja książka otrzymała tytuł najlepszej książki 2023 roku, w czasach tak powszechnej ateizacji! Bo to książka – jak napisał literaturoznawca Jan Maksymiuk – o puszczańskich ludziach *bohomicach*. Obawiałam się, że jeśli w jury znajdą się osoby niewierzące, to książkę odrzucą na starcie.

– Wyobrażając sobie, że ludzie mogą żyć bez Boga?

– Każda mniejszość, w każdym zakątku świata, musi żyć albo przy cerkwi, albo przy kościele, albo synagodze czy innej świątyni. Taka jest jej specyfika. Inaczej szybko rozplynie się w większości. Jakbym więc mogła pisać o naszej białoruskiej społeczności w oderwaniu od Cerkwi. To byłoby nieprawdziwe.

– Wiem, że Pani książką zainteresowało się kieleckie wydawnictwo „Paśny buriat”.

– Tak, to wydawnictwo proponuje książki o tematyce wschodniej. Moja książka jest przetłumaczona na język polski, ukaże się w druku wiosną. Z szefem i redaktorem tego wydawnictwa znam się od czasów, kiedy w Białymstoku wychodziło znane literackie pismo „Kartki”.

– To nie jest pierwsza nagroda za Pani książkę.

– W istocie. Najpierw 25 marca 2023 roku w święto niepodległości Białorusi otrzymałam symboliczną nagrodę: biało-czerwono-biały bukiet. Jest to podziękowanie za pracę na rzecz środowiska środowiska białoruskiego w Polsce, w moim przypadku za literacką archiwizację pamięci ludzi z Puszczy Białowieskiej. Następnie, w końcu października, otrzymałam nagrodę im. Alesia Adamowicza, fundowaną przez laureatkę Nagrody Nobla Swietlanę Aleksiejewicz.

– Książka z cyrylicy na łacinę będzie „przełożona”. A jak określiliby Pani los cyrylicy w naszym kraju?

– Cyrylica zanika, opuszcza szkołę, chaty. To wielka strata.

W cyrylicy czuję osobliwą moc i piękno. Myślę, że jest ona nie tylko zbiorem znaków, ale i świadkiem tysiącletniej historii naszego narodu. Zachowały się pisane cyrylicą pomniki średniowiecznej literatury. Weźmy choćby nasz słynny Kodeks Supraski, liczący ponad tysiąc lat, zapisany cyrylicą. A przecież mamy i cyrylickie Biblie, i *bukwary*, Tristana i Izoldę, Statuty Litewskie i mnóstwo innych książek.

– Niektórzy mówią – po co nam cyrylica.

– Może za dwadzieścia lat powiedzą – po co nam polski. Będziemy wszystko pisać po angielsku, albo porozumiewać się w języku cyfrowym, bo tak praktycznie.

– Pani tak nie powie.

– Będę zawsze zabiegać o zachowanie cyrylicy, o uczenie jej młodych.

– To taki wysiłek – powiedzą młodzi.

– Bez pracy niczego nie osiągniemy. A cyrylica jest w nas zapisana nie tylko na poziomie znaków, ona jest w naszych genach. Nasz naród od tysiąca lat gromadził księgi zapisane cyrylicą, świadcząc i o głębokich pokładach kultury, ale i o naszym wielkim potencjale. Dla nas znajomość cyrylicy jest niezbędna, choćby po to, by sięgnąć do książek i dokumentów w niej napisanych.

– Po to Pani organizuje spotkania i warsztaty Zorki, dodatku do Niwy, by młodych uczyć cyrylicy?

– Nauka cyrylicy zajmuje tu bardzo ważne miejsce, obok nauki języka, tradycji, pisania. Zorka gromadzi naprawdę pięknych, mądrych młodych ludzi. A my, jeśli coś robimy z duszą, to przynosi to plon. A ja chcę, żeby ludzie jeszcze czytali to co się pisze, cyrylicą oczywiście. Dlatego i czytelników swoich trzeba kształcić.

– Dziękuję za rozmowę żyjącą kolejnych tak znaczących książek.

fot. z portalu Gdansk.pl

Nasze pieśni na scenie

Po raz dziesiąty 26 listopada zabrzmiały nasze pieśni w Bielsku Podlaskim, od kilku lat na scenie okazałego nowego Bielskiego Domu Kultury. „Nasze pieśni” – tak nazwano cykliczne już wydarzenie, które napełnia widownię do ostatniego miejsca.

ca Gabriela i szkołę podstawową, też niepubliczną, której patronuje św. biskup i chirurg Łukasz Wojno-Jasieniecki. Organizuje festiwal pieśni wielbiących Bogarodzicę, koncert „Nasze pieśni”. To tylko niektóre przedsięwzięcia.

Marta Zinkiewicz po prostu nie schodziła ze sceny, wcielając się w rolę współprowadzącej koncert,

 To zadziwiające, że powiatowe miasto stać na przygotowanie porywającego, różnorodnego, dobrze poprowadzonego ponaddwugodzin-

nego koncertu, zapraszając na scenę niemal wyłącznie własne zespoły i chóry – goszczono jedynie Kałaski z Białegostoku, prowadzone przez **Allę Kamińską**. To tak jakby odbył się przegląd tego, czego dokonaliśmy w muzycznej sferze w ciągu ostatniego roku – mogliby powiedzieć organizatorzy.

Koncert został przygotowany w ramach Fundacji Domów Kultury Prawosławnej Diecezji Warszawsko-Bielskiej, której prezesem jest o. **Jerzy Bogacewicz**, proboszcz parafii Narodzenia Bogarodzicy w Bielsku Podlaskim.

Na początku zatrzymam się przy dwóch osobach – filarach koncertu – o. Jerzym Bogacewiczu i **Marcie Zinkiewicz**. O. Jerzy napełnia Fundację życiem, niezwykle różnorodnym. Fundacja prowadzi niepubliczne przedszkole św. Mładzień-

Marta Zinkiewicz dyryguje chórami Kryło i Fundacji Domów Kultury Diecezji Warszawsko-Bielskiej, Alla Kamieńska i zespół Kałaski

solistki i dyrygentki różnych zespołów i chórów. W bielskiej Preczystieńskiej cerkwi jest dyrygentką parafialnego chóru.

Najpierw zadziwiły dzieci z zespołu Lanok, istniejącego przy przedszkolu św. Gabriela. Pięknie ubrane w nowe stroje – te starsze, wyszkolone muzycznie i tanecznie, w pierwszym rzędzie przykrywały maluchy, które też muszą się uczyć bycia na scenie. Sprawiało wrażenie, jakby wystąpiły wszystkie przedszkolaki. Zadziwiające, że można nauczyć dzieci tak równego śpiewu, wyrazistej dykcji, białoruskich głównie tekstów, zgodnego ruchu na scenie, odwagi i – można było odnieść wrażenie – miłości do śpiewu, „pływania” w nim z całą rozkoszą, która zaraża słuchaczy.

Słuszną była decyzja rady miasta sprzed 16 laty o przekazaniu Fundacji niszczonego obiektu po przedszkolu publicznym, zbudowanym w 1986 roku, ale opustoszałym na skutek niżu demograficznego. W ciągu roku wykonano remont i obiekt napełniono znów życiem. I oto na scenie mogliśmy podziwiać efekty pracy artystycznej, prowadzonej w tym przedszkolu.

Ale w tym samym budynku ulokowała się dziewięć lat temu i szkoła św. Łukasza Wojno-Jasienieckiego. Szkoła ma swą artystyczną reprezentację w postaci zespołu Kryło, prowadzonego przez Martę

Zinkiewicz. Uczniowie zaśpiewali między innymi hymn św. Mikołaja Serbskiego „Wiera wieczna”, który stał się swoistym hymnem szkoły. I podobnie jak przedszkolacy sięgnęli do skarbnicy tradycji i chwaliłi Boga.

Zespół Rodzinny to swoisty ewenement. Taki istnieje chyba tylko w Bielsku. Założony przy państwowej szkole muzycznej I stopnia, jest tworzony przez uczniów i rodziców – obok siebie grają na różnych instrumentach mamy i córki, bracia i siostry, pod dykcją **Agnieszki Glińskiej**, głowy muzycznej rodziny. Zespół akompaniował do pieśni wykonywanych przez Martę Zinkiewicz, która słuchaczy wprowadzała pod

niebo bielskie, polskie, greckie i paryskie.

I oto weszły na scenę śpiewaczki, które są zwykle ukryte na wysokich balkonach – są dyrygentkami bielskich cerkiewnych chórów. Tym razem, pod dykcją Marty Zinkiewicz,

wystąpiły z sukcesem z repertuarem żartobliwym i tradycyjnym białoruskim.

Duży chór, różnorodny repertuar, dobre przygotowanie, z akompaniamentem akordeonu, czyli chór

Fundacji Prawosławnych Domów Kultury pod dykcją Marty Zinkiewicz – jego występ stał się kolejnym prezentem dla słuchaczy.

Koncert zamknęli goście – Kałaski, czyli nasza wokalna, niezawodna klasyka.

A największym ewenementem we współczesnej Polsce było chyba to, że na bielskiej scenie brzmiały pieśni w językach białoruskim, polskim, ukraińskim, rosyjskim, francuskim. Za wydarzenia polityczne nie „ukarano” tu żadnego języka. Powiało normalnością z bielskiej sceny.

Podczas koncertu uhonorowano tych, którzy tworzą i upowszechniają kulturę. Decyzją rady miasta Bielsk Podlaski finansową nagrodę za całokształt działalności w dziedzinie ochrony kultury otrzymała etnografka **Alina Dębowska-Janekiewicz**, która przez wiele lat kierowała bielskim oddziałem Muzeum Podlaskiego. Nagrodę wręczył burmistrz miasta **Jarosław Borowski**. Grawetonem uhonorowano o. **Sławomira Chwojko** i o. **Jarosława Cieluszeckiego**, którzy prowadzą aktywną działalność kulturalną, korzystając z opieki Fundacji Domów Kultury Prawosławnej.

Ostatnie słowo, tak jak i pierwsze powitalne, należało do o. Jerzego Bogacewicza, gospodarza wydarzenia. Podziękował wszystkim wspierającym koncert, którzy przyjęły zaproszenie, a także swoim współpracownikom.

Anna Radziukiewicz
fot. autorka

PRAGNĘ podziękować redakcji i autorowi artykułu o języku starocerkiewnym w naszej Cerkwi. Bardzo długo wyczekiwałem takiego artykułu.

(imię i nazwisko do wiadomości redakcji)

DROGA REDAKCJO,

Chciałabym podziękować za temat poruszony w artykule „Gdzie leży problem?”, gdyż uważam, że trzeba troszczyć się o język cerkiewnosłowiański w naszych cerkwiach. Tak się złożyło, że także przeczytałam to jedno z pytań zadawanych na stronie portalu: cerkiew.pl i byłam nie tyle zdziwiona jego treścią, co odpowiedzią na nie, gdzie mowa o tym, że każdy ma prawo wyboru. Ta sugestia duchownego zasmuciła mnie. Okazuje się, że trwa proces zmiany języka liturgicznego i tylko wierni nie chcą szybkich reform?!

A tymczasem dzieci w szkołach podstawowych, a nawet przedszkolach, bardzo łatwo uczą się modlitw w języku cerkiewnosłowiańskim. Mówię o tym z dużym przekonaniem, jako nauczycielka religii. Oni naprawdę tego chcą, czy młodszy czy starsi, nikt nie mówi o języku polskim w cerkwi. Mam wrażenie czasami, że jest dla nich jak „świeże powietrze”.

Uczniowie chcą poznawać cerkiewnosłowiańskie modlitwy, nasze tradycje, które ich kształtują, identyfikują. Wspomniany portal i zadawane tam pytania świadczą, że właśnie nasze prawosławie i zachowane tradycje przyciągają innowierców, gdyż w swoich Kościołach nie odnajdują tego co u nas, i – co ważne – nie przeszkadza im cerkiewnosłowiański.

Problem nie leży w kwestii rozumienia języka, ile ogólnie w potrzebie uczestnictwa w nabożeństwach. Lecz to zagadnienie wymaga już innych rozwiązań, a nie zamiany języka na narodowy.

Sama należę do osób, które nie lubią „wstawek polskich”, oprócz czytania Ewangelii i Apostoła, czyli zmiennych części Liturgii. Chociaż pamiętam słowa ś.p. władcy Jeremiasza, który mówił, dlaczego by nie poświęcić chwili czasu w domu i nie przeczytać ich w zrozumiałym dla siebie języku. Są już przypadki, gdy wierni jeżdżą do innych parafii, gdyż języka polskiego jest za dużo w danej cerkwi.

**Z wyrazami szacunku
wierna czytelniczka**

Ps. Chciałabym bardzo podziękować całej Redakcji za dotychczasowy trud i życzyć wielu twórczych sił i

Bożego błogosławieństwa na kolejne lata działalności.

Wielka szkoda, że Pan Redaktor Eugeniusz Czykwin nie otrzymał mandatu poselskiego, chociaż było już tak blisko. Sądzę, że przy obecnym rozkładzie sił politycznych można byłoby jeszcze więcej zrobić dla Cerkwi i naszego środowiska. Niestety, ciągle uczymy się na błędach... Młodzieży w szkole średniej staram się przypominać o zasłudze posła Czykwina w stworzeniu tak ważnej ustawy o stosunku państwa do PAKP, bez której nie byłibyśmy tą Cerkwią, którą jesteśmy. *Spasi Was Hospodi!*

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwin (redaktor naczelny)
Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrovska
Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka
Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka
Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57
e-mail: redakcja@przegladprawoslawny.pl; www.przegladprawoslawny.pl

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/-ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Публикация выражает лем погляды автора/-ів і не может быти ідентифікувана з офіційальним становиском Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрації. Публикация выражает только точку зрения автора/-ов и не может быть отождествлена с официальной позицией министра внутренних дел и администрации. Публикация виражаєт лише точку зору автора/-ів і не может ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Публикация выказвает только меркаванні аўтара/-аў і не может быць ідэнтфікавана з афіцыйнай пазіцыяй Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.